

КАТАЛОНИЯ: ПОШУК НЕЗАЛЕЖНОСТІ

1 жовтня в Каталонії відбувся референдум, під час якого жителі цієї історико – географічної області Іспанії вирішували чи хочуть вони надати своїй території статус незалежної держави. За цим простим на вигляд питанням, лежить комплекс політичних, економічних, соціальних та культурних проблем. Історично стосунки між центром і автономними спільнотами, які у свою чергу поділяються на провінції, часто були причиною політичних конфліктів, саме ця проблема була одним із основоположних факторів, від якого залежало утвердження та встановлення демократії. Увагу вивченню питання процесу автономізації Іспанії приділяли Х. П. Перес – Льорки, Х. Соле Тура, Х. П. Фусі, Р. Гюнтера, І. Сані, Г. Ю. Родик, В. Ю. Годлевська та ін.

Каталонія має етнічну рису, територію, традиції та стародавню культуру, національну мову, каталонці не ідентифікують себе як іспанці та упродовж століть наполягали на відстоюванні прав своєї території. Для початку слід звернути увагу на сукупність факторів які виділяють проблему націоналізму каталонців наведену у науковій статті Г. Ю. Родник та Х. В. Юськів [1]. Кожна група детально розподілена:

1. Політичні: династичне об'єднання Каталонії та Арагону; утворення Королівства Іспанія, асиміляція каталонців; скасування фуеросу – сукупність пільг, привілеїв і обов'язків; режим генерала Ф. Франко; процес демократизації Іспанії; прийняття нової демократичної конституції Іспанії 1978 року; визнання каталонської мови офіційними на території регіону; прийняття статуту про автономію та надання регіону прав широкої автономії; різнорівнева процедура отримання автономій; діяльність терористичної організації ЕТА; відсутність єдності серед націоналістів.

2. Економічні: економічна потужність Каталонії.

3. Етнонаціональні: наявність давньої історії; наявність власної самостійної мови та специфічної культури; наявність давньої традиції політичного самоврядування; високий рівень етнічної самосвідомості; етнонаціональна ідентичність.

На націоналізм меншини позитивно впливає економічна потужність Каталонії, яку вона позиціонує як «годувальника» Іспанії [2]. Каталонія

¹ Студентка 3 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

виробляє близько 19% валового національного продукту. На 2011 рік об'єм ВВП Каталонії склав п'яту частину ВВП країни (200 млрд. євро). Щорічно Каталонія вносить до держбюджету на 5–16 млрд. євро більше, ніж отримує назад [6]. Однак, за прогнозами експертів рівень ВВП із отриманням регіону незалежності може різко впасти, а рівень безробіття натомість зрости. Це пов'язано із тим, що Іспанія зможе накласти вето на прийняття нової держави до Європейського Союзу, що буде означати запровадження нової валюти та позбавлення підтримки європейського банківського ринку.

Серед політичних та історичних чинників слід виокремити саме події які вплинули на зростання національно-регіональної проблематики і радикалізація домагань національних і регіональних еліт в боротьбі навколо основ політичного устрою, при ослабленні позицій центральної влади. Деякі науковці виділяють Каталонію «як історичний регіон, який століттями відстоює свій самобутній характер» [7]. Відомо, що Друга Республіка (1931–1939 рр.) зробила важливі кроки у формуванні більш справедливих і рівноправних відносин між центром і регіонами, долучивши відповідні статті в Конституцію (1931 р.). Були розроблені статутти політичної і адміністративної автономії Каталонії. Каталонський «націоналізм» має давню історію, ще в 1934 р. почав існувати проєкт незалежної Каталонії [5], однак після того як 6 жовтня 1934 р. Люїс Кумпаньш проголосив незалежність, він був розстріляний та поразка республіканців полишила цю мету нездійсненою. Перемога Ф. Франко в громадянській війні значно погіршила становище національних та історичних регіонів. Саме він скасував автономію Каталонії, ліквідував інститути регіонального і місцевого самоврядування, заборонив національні і регіональні партії і організації [3]. Зі смерті Ф. Франко у листопаді 1975 р., поставила на порядок денний вимогу визнання права націй на самовизначення. З цього приводу в науковій літературі існує безліч думок, Н. Беліцер вважає, що реалізація права народів (націй) на самовизначення безумовно містить певну загрозу територіальній цілісності держави, але ця загроза стає тим більшою, тим реальнішою, чим менше ця держава схильна поважати права людини, права кожного народу, що живе на цій території, в умовах повної свободи, тобто цілком самостійно, без втручання третіх сил визначати свій внутрішній та зовнішній статус [4]. На підтвердження цієї думки слугує факт визнання демократичним урядом А. Суареса багатонаціонального характеру Королівства Іспанії,

коли національні меншини отримали право на автономію і було надано їм автономний статус. Надалі було затверджено в новій Конституції, ухваленій всенародним референдумом в грудні 1978р., тоді вводився термін «національності». Саме тоді було проведено дослідження з поміж каталонців, за його результатами 55 відсотків каталонців надали перевагу автономії, 20 – виступили за централізм, 10 – за федерацію, і 11 – за незалежність Каталонії [3]. Завершився цей етап формування у період між 1981–1983 рр. коли уряд Іспанської соціалістичної робітничої партії завершив затвердження статутів всіх 17 регіональних утворень.

Основною перепоною на шляху отримання Каталонією незалежності постає закріплене у ст. 2 Конституції Іспанії положення, яке встановлює «нерозривну єдність іспанських націй». Нація є єдина – іспанська. Для того щоб внести зміни у цю статтю, потрібно дві третини голосів у парламенті, а потім затвердити це рішення на всенародному референдумі. Більш того, у 2010 році Конституційний суд Іспанії постановив, що правової основи для відокремлення Каталонії немає, а каталонська мова не повинна отримати перевагу перед іспанською.

Підсумовуючи вище зазначене, слід наголосити, що законодавцями Іспанії було реалізовано ефективний спосіб розв'язання вкрай конфліктної національно-регіональної проблеми, однак хоча і «держава автономій» стала компромісною формою між унітарною державою і федерацією вона поступово втрачає свою «життєздатність».

Література:

1. Родик Г. Ю, Юськів Х. В. Націоналізм етнічних меншин королівства Іспанія: когнітивний аналіз; Національний університет «Львівська політехніка» – Львів, 2012. – с. 12–13
2. Архипенко В. Особливості розвитку сепаратизму в Іспанії: загроза цілісності // Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: Матеріали Міжнародно науково-практичної конференції студентів та аспірантів. 3 березня 2011 р., м. Чернівці. – Чернівці: Букрек, 2011. – С.209, 208–211.
3. Годлевська В. Ю. Демократизація Іспанії: розв'язання національно-регіональної проблеми /В. Ю. Годлевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-4980.html>
4. Беліцер Н. В. Сучасні уявлення про право націй на самовизначення у контексті політичного майбутнього посткомуністичних країн Центральної та Східної Європи // Права людини в Україні. Інформаційно-аналітичний бюлетень

Українсько-американського Бюро захисту прав людини: Вип. 10. – Київ-Харків, 1994. – С. 41.

5. Тамарович А. Ю. Движение за независимость Каталонии: причины и предпосылки сепаратизма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/dvizhenie-za-nezavisimost-katalonii-prichiny-i-predposylki-separatizma>

6. Медяник В. И. Почему регионы европейских стран стремятся к независимости // Актуальные проблемы международных отношений и современного мира : сб. науч. ст. – Минск, 2012 с. 62, С. 59–70.

7. Бусыгина И. М. Практика территориально-политического строительства в Испании и России: попытки сравнительного анализа // Казанский федералист. – 2003. – № 3. – с. 32–33.

8. Яковюк І. В. Європейський регіоналізм у контексті розбудови Європейського Союзу // Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. праць / ред. кол. : Ю. П. Битяк та ін. – Х. : Право, 2004. – № 8. – С. 57–68.

Науковий керівник: *Асірян С. Р.*, к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.